

MONIKA STRUPIECHOWSKA
Uniwersytet Warszawski

RADYKALIZACJA DYSKURSU ORAZ POSTĘPUJĄCA POLARYZACJA ZDYCHOTOMIZOWANEGO SPOŁECZEŃSTWA

Streszczenie

Dyskurs dotyczący zmian w prawie regulującym dostępność aborcji oraz skutecznego karania przestępstw seksualnych duchownych wobec małoletnich ulegał w ostatnich latach znaczącym przemianom, stając się przedmiotem nadmiernego zainteresowania mediów i grup interesu, co w literaturze określa się mianem panik moralnych. Działania nastawione na zmianę prawa poprzez klasycznie rozumiane polityki publiczne, a więc działania o charakterze instytucjonalnym, mimo znaczących dyskursywnie wydarzeń, nie przyniosły efektów w postaci rozwiązania problemów omawianych w artykule. Badanie przeprowadzone z zastosowaniem krytycznej analizy dyskursu, w odniesieniu do przyjętych jako najczęściej pojawiających się w dyskursie wątków przekazu medialnego oraz analizy danych zastanych, pozwala na wysunięcie wniosku, że w silnie spolaryzowanych grupach dochodzi obecnie do kolejnych podziałów oraz radykalizacji języka i postulatów, jakimi posługują się i jakie formułują uczestnicy dyskursu. Funkcją tej radykalizacji jest osiągnięcie celów, jednak zupełnie inaczej definiowanych. Proces ten prowadzi do zmian w funkcjonowaniu elit symbolicznych. „Stare” elity, wyznaczające niegdyś wartości moralne i cele działań środowiska, kierujące się logiką polityczną oraz uzyskaniem dostępu do władzy, postawione są w sytuacji walki

z „nowymi” elitami, których cele wyznacza logika polityki publicznej i które odrzucają systemową walkę o realizację swoich postulatów.

Słowa kluczowe: badanie dyskursu, polityka publiczna, panika moralna, aborcja, pedofilia, dyskurs antysystemowy, dyskurs populistyczny

WSTĘP

W ostatnich latach nastąpił wzrost zainteresowania opinii publicznej tematami dzielącymi społeczeństwo na osi polityczno-światopoglądowej, co przejawia się ich częstszą obecnością zarówno w dyskursie medialnym, jak i debacie politycznej. Szczególnie silnie dyskurs medialny dzieli takie zagadnienia, jak prawodawstwo aborcyjne oraz skuteczne ściganie i karanie pedofilii wśród osób duchownych. Obecność społecznych fenomenów w dyskursie medialnym wiązać można ze zjawiskiem paniki moralnej świadczącej o tym, że w określonym czasie pewnym tematom poświęcana jest zintensyfikowana uwaga mediów oraz grup interesu. Wskazywanie przez elity symboliczne, że przedmiotowe zjawisko stanowi dewiację lub palący problem, którego rozwiązanie konieczne jest do zachowania porządku publicznego [Cricher 2008], pomaga realizować interesy grup zaangażowanych w wywoływanie zjawiska [Strupiechowska 2019a: 54]. Element łączący badane problemy to swoista dla paniki, wyraźnie wyartykułowana potrzeba działań politykotwórczych oraz niewspółmierne do faktycznej skali zagrożenia zaniepokojenie, formułowane przez elity symboliczne [Ben-Yehuda, Goode 2009: 45]. Charakterystyczny element paniki moralnej zaobserwować można zwłaszcza w przypadku pedofilii klerykalnej, która umożliwia wskazania „wroga społecznego” [Cohen 2002: 143]. W takim przypadku to nie sam problem wykorzystywania seksualnego dzieci staje się przedmiotem zaniepokojenia, ale zjawisko obecne w strukturach Kościoła, grupy mającej znaczący wpływ na życie społeczne. W konfliktach dotyczących kwestii światopoglądowych przedmiotem sporu są w większym stopniu kluczowe wartości (ich obrona, zachowanie *status quo* bądź próba zmiany) niż piętnowanie dewiacji [Zielińska 2015: 66]. Tak dzieje się w przypadku zarówno aborcji, w której przedmiotem sporu stają się wartości moralne [Strupiechowska 2019b], jak i pedofilii klerykalnej, w której dochodzi do wzmożonego piętnowania zachowań określonej grupy, tworząc tym samym pole do realizacji interesów moralnych ekspertów [Strupiechowska 2020: 73].

Uzasadnieniem dla analiz tego tematu jest rosnąca po 2015 roku częstość budowania przekazu medialnego opartego na dychotomicznym podziale, a także

nadawanie dyskursowi radykalnej formy wprowadzeniem do debaty publicznej języka potocznego (m.in. pozbawionego kurtuazji odwoływania się do oponentów czy posługującego się wulgaryzmami) oraz zmianą dotychczasowej formy walki o realizację postulatów w formę kierowania żądań i formułowania antyestablishmentowych haseł. Zarówno problematyka prawa do aborcji, jak i rozwiązanie problemu pedofilii znajdowały swoje miejsce w debacie medialnej, jednak sam niepokój wyrażany był jedynie przez część społeczeństwa – najsilniej zaangażowane jednostki. Panika moralna wokół tych zagadnień sprawia, że w dyskursie medialnym, ze względu na częstszą obecność tych tematów – analiz eksperckich, wyników badań sondażowych, ale też działań w przestrzeni publicznej – zaczęło rosnąć ich znaczenie, a wraz z nim społeczny sentyment nadawany zdarzeniom komunikacyjnym.

Dyskurs rozumiany jest w niniejszej analizie właśnie jako zdarzenia komunikacyjne, wyznaczające pewne ramy i schematy poznawcze, służące do świadomego kształtowania wyobrażeń i sensów, zgodnie z podzielanymi celami [Howarth 2005: 15]. Dyskursem jest zatem wypowiedź lub tekst umieszczone w pewnym kontekście [van Dijk 2001: 12], a celem badania – odkrycie kontekstu zdarzenia komunikacyjnego. Użycie metody krytycznej analizy dyskursu pozwala na zrealizowanie jednego z postulowanych celów, a mianowicie identyfikuje sposoby, w jakie ideologia funkcjonuje w społeczeństwie [Breeze 2011]. Jest to o tyle ważne, że spojrzenie przez pryzmat procesualnego przejmowania i utrzymywania dominacji w sferze publicznej, najczęściej w celu obrony własnych interesów, pozwala krytycznie podejść do tworzonego przez elity symboliczne dyskursu [Taylor, Willis 2006: 34]. To właśnie udział tych grup, które za Teunem van Dijkem określić można jako elity symboliczne, do których należą dziennikarze, intelektualści, eksperci oraz politycy, posiadający kontrolę nad publicznie dostępną wiedzą i treściami dyskursu [van Dijk 2001: 46–47], łączy dyskursy aborcyjny i dotyczący pedofilii klerykalnej. Działanie tych grup realizuje funkcje związane ze sprawowaniem władzy, tworzeniem prawa oraz legitymizacją określonych rozwiązań, a także zagadnień, które znajdują się w agendzie politycznej. W takim ujęciu elity symboliczne stają się „strażnikami” spraw ważnych i nieważnych, a przynależność do nich związana jest z posiadaniem określonego kapitału [Bourdieu 1986]. Analiza dyskursu medialnego, dotyczącego zwłaszcza przedmiotowych zjawisk, wytworzonego na przestrzeni ostatnich 30 lat pozwala stwierdzić, że model, w którym to wyłącznie legitymizujące się posiadaniem określonych kapitałów elity symboliczne są w stanie wywołać społeczne zaniepokojenie, zaczyna się dezaktualizować. Dlatego jednym z założeń artykułu jest

odtworzenie charakteru i celu przemian dyskursu, skutkujących konstytuowaniem się nowych elit symbolicznych, a także opis ich dyskursywnych praktyk.

Na proces zauważonych w badaniu przemian wpływa kilka czynników i zjawisk. Po pierwsze, dochodzi do przełamywania ograniczeń komunikacyjnych, związanych z obecnością tematu aborcji i pedofilii w dyskursie medialnym. Za sprawą częstszej obecności w mediach, ale też przejmowania i tworzenia dyskursu przez grupy rzecznicze (organizacje, instytucje, fundacje), o zjawiskach zaczyna mówić się w bardziej otwarty sposób [por. Korolczuk 2019]. Z początkowego komponentu informacyjnego (doniesienia medialne) wokół problemów zaczyna narastać presja na tworzenie rozwiązań. W przypadku pedofilii – skuteczniejszego ścigania i karania. W przypadku aborcji – rozszerzenia bądź zawężenia przesłanek pozwalających na wykonanie zabiegu.

Drugim czynnikiem jest zatarcie dychotomicznego podziału w przedmiotowych sprawach. O ile wcześniej dyskursywny spór opierał się na możliwości etykietowania zaburzających ład społeczny [Lemert 1967: v], podziału na dobrych i złych oraz możliwości wskazania przez elity symboliczne społecznych wrogów [Cohen 2002: 27], przemiany nowych mediów prowadzą m.in. do dominacji kanałów komunikacji, których reguły wyznaczane są przez grupy zaangażowane w dyskursywną walkę i które w mniejszym stopniu podlegają regułom medialnego gatekeepingu. Prowadzi to do sytuacji, w której odgórny podział na dobrych i złych, etykietujących i etykietowanych, przestaje być możliwy. W debacie publicznej ścierać zaczynają się dwa obozy przedstawiające zgoła odmienne wizje nie tylko problemu, ale też jego otoczenia instytucjonalnego i sposobu rozwiązania. Możliwe jest to dzięki tworzeniu baniek informacyjnych (ang. *filter bubble*), uniwersów informacyjnych, w których dochodzi do kreowania niepełnego obrazu rzeczywistości społecznej, jednak zgodnego z przekonaniem jednostek [Pariser 2012]. W warunkach silnej polaryzacji dyskursu medialnego istnienie zjawiska skutkuje wycofaniem się odbiorców do nisz, w których przekaz jest wzmacniany. To z kolei prowadzi do ich zamknięcia na te informacje, które nie są zgodne z przyjętą wizją rzeczywistości oraz hierarchią wartości.

Zauważyć należy jednocześnie, że o ile bańki informacyjne tworzą szczelne nisze, uczestnictwo w nich w ramach aktywności społecznej opartej na obserwacji nie jest już tak hermetyczne. Istnienie tego niuansu sprawia, że w dyskursie medialnym dochodzi do kolejnego zawężania: „przedziałowania” społeczeństwa, które zamyka jednostki w odmiennych uniwersach informacyjnych oraz „homofilskiej segregacji”, zbierania się w gronie jednostek uznających podobną hierarchię wartości oraz konsumowania tych samych treści [Farrell 2012], co znajduje odzwierciedlenie w polaryzacji przestrzeni publicznej, jednak uwypukla

skrajne postawy z uwagi na mniejszą kontrolę społeczną, dotyczącą aktywności w przestrzeni cyfrowej. Niemniej to, co współcześnie określa się mianem postprawdy, czyli wykreowane przez pewne grupy wizje rzeczywistości mające w sobie jedynie komponent prawdy [d'Ancona 2018], i co stanowi charakterystyczny element analizowanych w tym artykule dyskursów medialnych, jest odzwierciedleniem ujęcia dyskursu jako narzędzia władzy, próbującego narzucić swoim członkom pewne wizje „prawdy i fałszu, dobra i zła, normalności i patologii” [Szacki 2005: 907]. To z kolei jest realizacją wskazanych przez Michela Foucaulta systemów władzy, prowadząc do ujarzmiania tych, którzy w jakiś sposób sprzeciwiają się dominującej definicji stanu rzeczy. Szczególnie nasilenie zjawiska postprawdy, realizującego się jako dyskursy władzy, obecne jest w dyskursie populistycznym, w którym jest ono wykorzystywane do tworzenia atmosfery wrogości i strachu wobec fenomenów i jednostek „obcych”, pozwalając na działania protekcyjnistyczne oraz zaniechanie działań niezgodnych z wewnętrzną polityką grup [Speed, Mannion 2017: 249].

W dyskursywne praktyki skutkujące wywołaniem paniki moralnej zaangażowane są te same grupy – hierarchowie Kościoła rzymskokatolickiego oraz część środowisk (w tym mediów) prawicowych i związanych z Kościołem, a także środowiska lewicowe i liberalne, zwłaszcza środowiska kobiece. To, czy zaniepokojenie zyska formę paniki, związane jest z dyskursywną oraz faktyczną (jawną bądź ukrytą) władzą tych grup. Pierwsza forma władzy przejawia się w dominacji określonego typu dyskursu w danym czasie. Zjawiska różni zaś moralny i etyczny wymiar. W przypadku pedofilii klerykalnej wyrażana jest zgoda co do samej jej naganności i potrzeby skutecznego karania, jednak przedmiotem zaniepokojenia staje się odpowiedzialność poszczególnych grup. Wobec tego działania nakierowane na rozwiązanie problemu rozbijają się o dyskusje dotyczące tego, jakiej pedofilii (klerykalnej, dotyczącej znanych osób lub członków rodziny) powinny dotyczyć projektowane rozwiązania, a same dyskursywne praktyki Kościoła i prawicy służą odsuwaniu odpowiedzialności. Panika wokół prawa aborcyjnego jest sporem o faktyczne zapisy prawne, dotyczące warunków przerywania ciąży. Efektem działania grup interesu – a także wzmożonego zainteresowania i tworzenia atmosfery niepokoju – jest tworzenie dyskursów, które do opisu tego samego zjawiska wykorzystują zgoła odmienne aparaty pojęciowe: zaczerpnięte z języka medycznego i prawa stanowionego lub aksjologii religijnej i prawa naturalnego. W efekcie interpretacji przepisów z perspektywy przyjętych wartości elity symboliczne tworzą odmienne uniwersa, w których aborcja jest zgodna z zapisami Konstytucji lub stanowi ich naruszenie. Praktyki dyskursywne elit symbolicznych oraz kreowanie atmosfery zaniepokojenia

prowadzą do spirali wzmacniania dewiacji [Cohen 2002: 8–9], przez co samo zjawisko, nawet jeśli początkowo uznawane jest przez opinię publiczną za mniej znaczące, z czasem wykreowane zostaje na główny problem agendy medialnej i politycznej.

METODOLOGIA

Analiza zawarta w artykule jest elementem badania udziału grup interesu w wywoływaniu paniki moralnej oraz tworzenia zmian w politykach publicznych, dotyczących modyfikacji w prawodawstwie aborcyjnym oraz w kodeksie karnym w zakresie walki z pedofilią. W analizie użyte zostały metody krytycznej analizy dyskursu oraz analiza danych zastanych, głównie wyników badań sondażowych, treści ustaw i uzasadnień projektów ustaw. Zbadano strategie dyskursywne elit symbolicznych, bazujące na charakterystycznym, powracającym użyciu języka, oparte na różnych poziomach złożoności i dążące do osiągnięcia konkretnych celów [Wodak 2008]. Wyłoniono kategorie analityczne: rozumienie przedmiotu sporu; postrzeganie grupy własnej; postrzeganie grupy obcej; uzasadnienie dla działań i postulatów.

W pierwszej fazie badania (dyskurs medialny w latach 2013–2018) przeanalizowano kluczowe przekazy pojawiające się w najpopularniejszych mediach prawicowych (DoRzeczy.pl, wPolityce.pl, Niezależna.pl, TelewizjaRepublika.pl, GazetaPolska.pl, Rzeczpospolita.pl), katolickich (Deon.pl, Niedziela.pl, Więż.pl, Gość.pl) oraz lewicowych (KrytykaPolityczna.pl, Gazeta.pl, Oko.press) i liberalnych (Polityka.pl, Newsweek.pl, naTemat.pl, Onet.pl)¹. Kryterium kluczowości przyjętym na potrzeby konstrukcji metody jest umieszczanie tej samej kategorii analitycznej w tym samym czasie w ramach agendy mediów różnych opcji. W szczególności badane były ważne dla polityk publicznych konteksty: przesłanka embriopatologiczna/eugeniczna, oddolny aktywizm, statystyki dotyczące osób skazanych za przestępstwa pedofilne oraz postrzeganie potrzeby zmiany prawa w zakresie skutecznego rozwiązania problemu pedofilii.

W drugiej fazie badania (dyskurs medialny w latach 2018–2022) analiza rozszerzona została o media społecznościowe i strony organizacji zaangażowanych w walkę o zmianę prawa (strony stronazycia.pl, ordoiuris.pl, profile na Facebooku

¹ Przyporządkowanie poszczególnych tytułów do kategorii dokonane zostało wyłącznie w zakresie analizowanych zjawisk poprzez zbadanie, jaką część doniesień medialnych stanowi przekaz antyklerykalny, a przy tym zaangażowany (media lewicowe), mogący zostać zaklasyfikowany jako antyklerykalny, jednak wyłącznie publicystyczny (media liberalne), apologetyczny (media katolickie) bądź wspierający przekaz antyaborcyjny i klerykalny (media prawicowe).

i Instagramie organizacji Dziewuchy Dziewuchom, Ogólnopolski Strajk Kobiet, Aborcyjny Dream Team). Rozszerzenie badania wiązało się z pojawieniem się tzw. momentu przełomowego, do którego dochodzi za sprawą wystąpienie bezprecedensowych zjawisk, w które zaangażowane są elity symboliczne i które to zjawiska trwale zmieniają kształt dyskursu medialnego, ale też politycznego dotyczącego przedmiotowych tematów. Zgodnie z podejściem, w którym różne definicje społecznego fenomenu poszerzają przestrzeń dyskursywną [van Dijk 2003], zjawiska te w przeciwieństwie do regularnych wybuchów zainteresowania społecznego tematem, np. w postaci doniesień prasowych o przypadkach pedofilii czy dyskusji dotyczącej składanych projektów ustaw, na relatywnie krótki moment obejmują swoim zasięgiem całe społeczeństwo, wprowadzając je w obręb debaty publicznej. Korzystając z fenomenologicznego ujęcia KAD, zbadano, w jakim stopniu nadawanie pewnych znaczeń przełomowym momentom trwale zmienia kształt analizowanych dyskursów (pro- i antyaborcyjnego oraz dotyczącego pedofilii klerykalnej) oraz czy możliwy jest powrót do dawnego porządku instytucjonalnego. Zestawiono język debaty publicznej oraz znaczenia nadawane zjawiskom przez najważniejszych aktorów przed i po wystąpieniu zdarzenia przełomowego.

DYSKURS MEDIALNY DOTYCZĄCY PRZERYWANIA CIĄŻY

Zagadnienie aborcji jest przedmiotem dyskusji, w których poruszana jest nie tylko kwestia prawno-biologicznego oznaczenia początku życia, co wiązałoby się z technokratycznym opracowaniem polityki publicznej regulującej przerywanie ciąży i dostępność zabiegu. Temat angażuje rozmaite środowiska skupione wokół kwestii polityczno-światopoglądowych. Aktywności takiej sprzyja wywoływanie publicznego zaniepokojenia przypadkami, w których ograniczane są prawa kobiet. Analizując wyniki badań CBOS, zauważyć można, że do 2016 roku w opinii społecznej dotyczącej dopuszczalności aborcji dominuje swego rodzaju „konformizm” – ankietowani w większości popierali aktualny stan prawny [por. CBOS 1997; 2016a]. Zaobserwować można również fluktuację poparcia wraz z pojawieniem się debaty politycznej lub inicjatyw zaostřejających bądź liberalizujących prawo.

Na podstawie przekrojowych danych CBOS dotyczących poparcia dla poszczególnych przesłanek wysunąć można wnioszek, że poparcie polskiego społeczeństwa przesunęło się w stronę postulatów środowisk pro-life. Najsilniej, poza przesłankami społecznymi, dotknęło to przesłankę zagrożenia zdrowia matki (spadek o 11 pp. na przestrzeni lat 1992–2016) oraz stwierdzenia nieuleczalnej

wady płodu (spadek o 18 pp. w analizowanych okresie), [CBOS 2016b]. Decyzja Trybunału Konstytucyjnego, dotycząca wykreślenia z Ustawy przesłanki o wadach płodu, oraz czarne protesty skutkowały wzrostem poparcia dla obu kryteriów (zagrożenia życia matki – wzrost o 6 pp. w 2016 i kolejne 2 pp. w 2020 roku; stwierdzenie nieuleczalnej wady płodu – wzrost o 7 pp. w 2016 i kolejne 4 pp. w 2020 roku), [CBOS 2020]. Wiązać można to z tzw. dyskursywnym zepchnięciem środowisk pro-choice do sfery aktywizmu, a zatem docierania z komunikatami głównie do popierających kompromis aborcyjny w ówczesnym kształcie oraz postulujących zliberalizowanie prawa [Strupiechowska 2018b]. Wizerunek głównego interesariusza zmian, środowisk kobiecych, tworzony był w tym czasie w dyskursie medialnym przez topos konfliktu feministek z hierarchiami Kościoła [por. Araszkiewicz 2013].

W dyskursie elit symbolicznych, dotyczącym prawodawstwa aborcyjnego w latach 2013–2018, pojawiły się elementy charakterystyczne dla dyskursu populistycznego, umożliwiającego uzasadnianie działań mających zero-jedynkową logikę – wykluczania bądź wkluczania jednostek, tworzenia wrogich postaw opartych na dychotomicznym podziale na „swoich” i „obcych” [Wodak 2008: 186]. Podział ten kształtowany był na podstawie wspólnej bazy kulturowej [van Dijk 2003] opartej na przyjętej aksjologii (prawo naturalne *versus* prawo stanowione) oraz poszukiwania uzasadnień w zapisach konstytucyjnych². Postrzeganie elit symbolicznych w dyskursie medialnym (zarówno autopostrzeżenie, jak i postrzeżenie przez oponentów) opierało się głównie na perspektywie zawartej w składanych projektach zmiany ustawy z 1993 roku oraz charakteryzowanych przedmiotach sporu. Na najbardziej ogólnym poziomie jest to zmiana prawa, które odpowiadałoby wyznawanym wartościom, wobec których każda z grup żywi przekonanie o ich uniwersalności (wspomniane prawo naturalne i prawo stanowione). Rozbicie analizy na szczegółowe kategorie zawarte w postulatach (przedmiot ustawy, uzasadnienie, odpowiedź na postulaty oponentów) wskazuje jednak w większym stopniu na dialektyczny charakter dyskursu aborcyjnego, który oparty jest na ciągłym odnoszeniu się do argumentacji „wrogów”. Ich celem

² Przykładem odmiennego interpretowania artykułów Konstytucji są obecne w uzasadnieniach projektów zmiany Ustawy z 1993 roku powoływanie się na Art. 18. „Ochrona małżeństwa, rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa” oraz Art. 30. „Zasada ochrony godności człowieka”. Przywołanie pierwszego z nich służy uzasadnieniu zaostrzenia prawa zgodnie z zasadą poszanowania rodzicielstwa bądź zgodnie z poszanowaniem zasady ochrony zdrowia reprodukcyjnego i samostanowienia w sprawach prokreacji. Interpretacja drugiego artykułu przypisuje ochronę godności innemu podmiotowi. Środowiska pro-life chronią godność „poczętego dziecka”, środowiska pro-choice – „kobiety” [UST 2016a; 2016b].

nie jest jednak dyskusja, ale obalenie uzasadnień oponentów. Mają tu miejsce wskazane przez Foucaulta mechanizmy wykluczania: podział i odrzucenie, a także opozycja prawdy i fałszu [Foucault 2002: 16]. W wyniku podziału pewne racje i postulaty dotyczące zmian w prawie aborcyjnym nie są traktowane poważnie i odrzucane jako „cywilizacja śmierci”, „ideologia LGBT”, „piekło kobiet”. Służy temu wyolbrzymianie tez zawartych w argumentacji oponentów – hiperbolę sparafrazować można jako „kobiety chcą zabijać nienarodzone dzieci”, „władza chce zabronić przerywania ciąży”. Ukazuje to również, w jaki sposób postrzegane są elity symboliczne, (rzekomo) odpowiedzialne za próby zmian prawa. Analiza obecnych w dyskursie medialnym transparentów i haseł w trakcie czarnego protestu, pierwszej z największych mobilizacji przeciwko zmianie prawa aborcyjnego, pozwala stwierdzić, że większość treści odnosi się do krytyki działań władzy – rządzącej partii, prezesa Jarosława Kaczyńskiego – mniejszość z kolei rozpoznaje działania grup pro-life, w tym środowiska Ordo Iuris i komitetu „Stop aborcji”, a także działań Kościoła³, które mniej lub bardziej bezpośrednio poprzedziły zbieranie podpisów pod projektem ustawy. Takie działania umożliwiają wskazane przez van Dijka modele mentalne zawierające bazy poznawcze i będące pośrednikiem między dyskursem a społecznymi przekonaniem [van Dijk 2003: 11].

Słowa klucze obecne w debacie publicznej, takie jak „piekło kobiet”, „aborcja eugeniczna”, „ideologia LGBT”, „zabijanie nienarodzonych”, pozwalają zatem na tworzenie natychmiastowych asocjacji związanych z wartościowaniem. Kody rozumiane są przez zaangażowane w dyskusję grupy, stąd nie zachodzi potrzeba tworzenia dodatkowych wyjaśnień. Charakterystyczne dla dyskursu władzy zestawianie prawdy i fałszu realizuje się przez aktywne nadawanie znaczeń statystykom. Jednym z przykładów jest szacowanie skali podziemia aborcyjnego. Tworzenie szacunków, nawet jeśli nie mają one umocowania statystycznego⁴, a jedynie określają pewne mniej lub bardziej możliwe przedziały, pozwala

³ 3 kwietnia 2016 roku w rzymskokatolickich parafiach w Polsce odczytany został list Prezydium KEP wzywający parlamentarzystów do podjęcia działań zmierzających do ochrony życia od momentu poczęcia do naturalnej śmierci [KEP 2016]. Na terenach parafialnych zbierano również podpisy pod projektem ustawy komitetu „Stop aborcji”.

⁴ Deklaracje poszczególnych kohort kobiet zapytanych w 2013 roku przez CBOS o doświadczenia aborcyjne pokrywają się z kształtem prawodawstwa aborcyjnego: więcej kobiet dokonało co najmniej jednokrotnie zabiegu przerywania ciąży w momencie prawnego (i co może za tym iść: społecznego) przyzwolenia oraz słabszej roli Kościoła, w związku z jego politycznym zwalczaniem na skutek zaangażowania w działalność opozycyjną [CBOS 2013a]. Raport stał się szeroko komentowany dopiero po 2020 roku w wyniku nasilenia dyskusji wokół liberalizacji prawa aborcyjnego.

legitymizować narracje dotyczące potrzeby zmiany prawa – zbyt małą dostępność aborcji w stosunku do praktyki społecznej lub zbyt dużą liczbę nielegalnych zabiegów wykonywanych w podziemiu. Zjawisko odmiennej interpretacji statystyk dotyczy również ministerialnych sprawozdań z wykonania ustawy z 1993 roku [Sprawozdania z wykonania ustawy...], zwłaszcza w kontekście danych dotyczących przesłanki odnoszącej się do nieuleczalnych wad płodu (w interpretacji: przesłanki „embriopatologicznej” bądź „eugenicznej”). Jest to jeden z kluczowych kontekstów analitycznych z uwagi na dalsze przemiany dyskursu aborcyjnego właśnie wokół zmian prawa w tym zakresie. Ta sama informacja dotycząca liczby przeprowadzonych zabiegów przez środowiska kobiece i środowisko pro-choice traktowana jest jako niska dostępność aborcji lub wręcz utrudniony dostęp do zabiegu [Gorczyca 2016], co motywuje potrzebę zmiany polityki publicznej. Środowiska pro-life dostrzega w niej furtkę prawną, pozwalającą na wykonanie zabiegu w przypadku stwierdzenia niezagrażającego życiu płodu upośledzenia, głównie Zespołu Downa, co uzasadniać ma potrzebę zaostrzenia prawa.

Charakter dyskursów aborcyjnych wyznacza w tym przypadku niewspółmierność (w mediach elity symboliczne – głównie aktywiści i dziennikarze – odnoszą się do działań oponentów, jednak nadają im zgoła odmienne interpretacje) oraz nieweryfikowalność (obalenie hipotezy dotyczącej ogólnej liczby aborcji z przesłanki embriopatologicznej/eugenicznej jest niemożliwe, stąd funkcjonuje ona jako forma „niezweryfikowanej prawdy / niezweryfikowanego fałszu”). Analiza interpretacji nadawanych później aborcji dziecka z Zespołem Downa dokonanej w 2016 roku wskazuje selektywność przekazu, mającą udowodnić z góry założoną tezę. Elementem wspólnym dyskursów medialnych towarzyszących temu przypadkowi jest informacja o istnieniu przesłanki umożliwiającej terminację ciąży oraz podjęciu decyzji przez pięciosobowe konsylium. W dyskursie mediów liberalno-lewicowych dziecko obarczone było licznymi wadami wrodzonymi, uniemożliwiającymi samodzielne funkcjonowanie [Pochrząst-Motyczyńska, Machajski 2016]. Według mediów prawicowych u dziecka stwierdzono jedynie Zespół Downa, a podjęcie czynności ratowniczych mogłoby podtrzymać jego życie [Teister 2016], zaniechanie czynności ratowniczych stanowić miało „zbrodnię zabójstwa” [AP 2016] na „niewinnym maluchu”, które „godzinę krzyczało⁵

⁵ Krzyk dziecka staje się kluczowym elementem dla określania ładunku emocjonalnego debaty. W dyskursie lewicowym i liberalnym w kontekście domniemanego krzyku wysuwana jest kontrargumentacja środowisk medycznych, zaprzeczająca fizjologicznej możliwości krzyku w 24 tygodniu ciąży [Zuchowicz 2016]. Jednym z elementów dyskursu aborcyjnego jest użycie pojęcia krzyku i zestawienie go w formie oksymoronu „niemy krzyk”. Pojęcie to nawiązuje do filmu dokumentalnego z 1984 roku, ukazującego po raz pierwszy zabieg przerywania ciąży

[...] konające na oczach lekarzy” [Telewizja Republika 2016]. Tworzenie obrazu oponentów jako nieczułych na cierpienie, dążących do terminacji prawidłowo przebiegających ciąży, a przy tym wkluczenie do dyskursu sylwetki konkretnych dzieci z Zespołem Downa pozwala na odwrócenie retoryki prymatu podmiotowości kobiet w miejsce upodmiotowienia dzieci oraz nakreślenia braku regulacji w określonej kwestii (przesłanka embriopatologiczna/eugeniczna).

Jawne działania elit symbolicznych – przedstawicieli środowisk pro-choice i pro-life oraz dziennikarzy – w latach 2013–2018 służyły wywieraniu nacisku na tworzenie regulacji prawnych, odpowiadających wskazanym wcześniej wartościom grup interesu. Analiza rozwiązań będących efektem tych działań skłania jednak do tezy, że przedmiotem dyskursywnej wojny nie są działania politykotwórcze, ale podtrzymywanie dyskursywnej władzy. Podczas gdy w perspektywie polityki publicznej jedną z kluczowych kwestii byłoby uregulowanie prawa, aby wyeliminować niejasności dotyczące podejmowania interwencji medycznej⁶ w przypadkach analogicznych do opisanego wyżej, to jednak działania skierowane są z jednej strony na osądzenie odpowiedzialnych za zaniechanie medycznej procedury, z drugiej na uzasadnienie wyeliminowania przesłanki embriopatologicznej/eugenicznej z ustawy aborcyjnej, co na ówczesnym etapie nie było legislacyjnie możliwe (Parlament odrzucił w przeszłości projekty ustaw opierające się na podobnych założeniach). Ten wybór narracji przenikających do dyskursu, pozwalający na konstruowanie z przedmiotowego zjawiska palącego problemu społecznego, który stać ma się przedmiotem prawnych rozwiązań, zgodny jest z modelem interpretacyjnym polityki publicznej. Od tego, jakie sensy i znaczenia zostaną nadane zjawisku przez elity symboliczne oraz w jaki sposób potoczy się narracja, zależy realizacja postulatów grup interesu zaangażowanych w tworzenie dyskursu [Hajer 1996: 44].

MOMENT PRZEŁOMOWY DISKURSU ABORCYJNEGO

Przełomowym momentem dyskursu aborcyjnego, który wpłynął na konstytuowanie się nowych elit symbolicznych, była zmiana sposobu mówienia o aborcji, określana jako „odzyskiwanie dyskursu”. Została ona zapoczątkowana w październiku 2016 roku czarnym protestem, który przez mobilizację społeczną, ale też obecne w dyskursie medialnym reinterpretacje dotyczące przedmiotu

---

i wykorzystywane jest przez środowiska pro-life m.in. jako hasło-klucz gromadzące treści dotyczące przerywania ciąży, głównie w kontekście moralnego jej wymiaru.

⁶ Decyzja o podjęciu działań ratowniczych w przypadku żywych urodzeń podczas zabiegu przerywania ciąży zależy od światopoglądu lekarzy [Zuchowicz 2016].

walki – m.in. wskazanie, że prawo do aborcji dotyczy wszystkich kobiet, a tym samym zerwanie ze stereotypem walki wielkomiejskich feministek [Majewska 2016] – spowodował, że temat prawa aborcyjnego i aktywnej walki o nie stał się elementem szerokiego dyskursu medialnego. Wyłonienie się nowych elit symbolicznych czerpie z przełamania tabu dotyczącego dwojakiego postrzegania aborcji: na poziomie jednostkowym zdarzenia w osobistej trajektorii, na poziomie społecznym zjawiska, które dotyczy anonimowych kobiet. Momentem przełomowym, na który wskazuje analiza, jest pojawienie się wywiadu z grupą Aborcyjny Dream Team (ADT) oraz wypromowanie hasła „aborcja jest OK”, wskazującego na powszechność doświadczeń aborcyjnych Polek [Domagalska 2018]. Charakterystyczne dla nowego typu dyskursu aborcyjnego stają się techniki podziału i wykluczenia, jednak w przeciwieństwie do klasycznego ujęcia, w którym to elity władzy stosują mechanizmy kontroli, nowe i stare elity symboliczne dokonywały jednoczesnych prób narzucenia dominującej interpretacji. Hasło podzieliło środowisko z uwagi na odmienny sposób mówienia o przerywaniu ciąży, stając również w ogniu krytyki medialnych elit symbolicznych za „infantylizację problemu”, nadmierną aprobatę dla zabiegu, w miejsce walki o prawo do wykonania zabiegu (co niesie za sobą aborcyjną stygmy – zabieg powinien być wykonany, gdy istnieją przesłanki) oraz odwrotny cel do zamierzonego [Korucu 2018] czy „feministyczny nazizm” [Bukowiecka-Janik 2018]. Dla porządku wywodu należy wskazać, że środowiska pro-life postrzegały akcję jako „obludę” i „pokrętną manipulację”.

Strategie dyskursywne ADT odeszły od próby wprowadzenia zmian przez lobbowanie, tworzenie projektów ustaw oraz dialog opierający się na debacie elit symbolicznych. Zauważyć można przejście od modeli mentalnych, wyznaczających pewną bazę poznawczą, do modeli kontekstu, w których rzeczywistość społeczna interpretowana jest z perspektywy doświadczeń twórcy komunikatu [van Dijk 2003: 12]. W dyskursie wyłaniających się elit aborcja przestała być zabiegiem medycznym, który powinien być dostępny w określonych przypadkach do określonego momentu, a stała się wyłącznym wyborem osoby w ciąży⁷, bez odgórnie narzuconych cenzusów określających jego dostępność. Oponentem stały się nie tylko środowiska walczące o zaostrzenie prawa aborcyjnego, ale też przedstawiciele środowisk pro-choice, odmawiający uznania pełnego prawa do przerywania ciąży. Dawne elity symboliczne, środowiska kobiece, ukonstytuowały się w długim procesie walki o zmiany w prawie aborcyjnym po 1993 roku. Elementem wyłaniającym je był sprzeciw wobec narzuconego

⁷ Język debaty publicznej otwiera się również na inkluzywność w zakresie osób niebinarnych.

stanu prawnego, jednocześnie charakteryzowała je gotowość do dyskusji. Nowe elity symboliczne powstały w wyniku odrzucania tożsamości monolitycznych środowisk kobiecych oraz sprzeciwu wobec dialogu. To wciąż przedstawicielki i przedstawiciele środowiska pro-choice, jednak odrzucający argumenty dotyczące ekskluzywnej dostępności zabiegu. Proces zmiany dyskursu aborcyjnego, brak możliwości komunikowania się przez media masowe, doprowadził też do zmiany narzędzi komunikacji w stronę przekazu zapośredniczonego z mediów społecznościowych, tym samym niepodlegającego regułom gatekeepingu.

Kluczowym elementem zmiany dyskursu aborcyjnego jest przejście z jego populistycznego do antysystemowego wymiaru. W pierwszym przedmiot zaniepokojenia postrzegany jest z perspektywy kolizji praw konstytucyjnych, ale też wykluczania i włączania pewnych grup. W drugim istniejący układ polityczny uznawany jest za нефunkcjonalny, a postulaty politykotwórcze zostają zawieszane. W procesie tym dochodzi zarówno do zmiany twórcy dyskursu (nowe środowiska kobiece, aktywistki, które funkcjonują poza establishmentem, mogą więc z powodzeniem kanalizować wrogość wobec otoczenia politycznego), jak i odbiorcy (głównie młode kobiety, użytkowniczki mediów społecznościowych). Zmiana oznacza kolejne podziały, w których z jednej strony mówi się o obaleniu władzy⁸, z drugiej władza przestaje być potrzebna do realizacji interesów, nowe kanały komunikacji pozwalają bowiem na oddolny aktywizm oraz wykorzystanie „furtki prawnej” w postaci pomocnictwa aborcyjnego. Tak tworzone modele komunikowania umożliwiają wykluczanie grup, które w danym kontekście pod wpływem doświadczeń bądź w chwilowej sytuacji komunikacyjnej nie podzielają (lub zdają się nie podzielać) kluczowych wartości (w tym przypadku bezwzględne prawo do aborcji). W dyskursie nowych elit symbolicznych wrogiem staje się także środowisko medyczne [ADT 2022]. O ile dawne elity symboliczne piętnowały je wyłącznie w zakresie powoływania się na klauzulę sumienia, nowe odcinają się od centrystycznych postaw lekarzy wskazujących na ograniczenia będące konsekwencją usunięcia z ustawy przesłanki mówiącej o nieuleczalnej chorobie płodu.

Wyłanianie się nowych elit symbolicznych wiąże się również ze strefowym odzyskiwaniem języka debaty. Dzieje się to jednak inaczej niż w przypadku polaryzacji dyskursu, kiedy określona terminologia narzucana jest całej

---

⁸ Elementem antysystemowej retoryki są protesty towarzyszące wyrokowi Trybunału Konstytucyjnego w październiku 2020 roku. Podczas wydarzeń podkreślany był konflikt z władzą. Protesty umocniły wcześniejszą definicję „wroga” – politycznego establishmentu. Charakterystyczną zmianą jest również użycie bardziej dosadnego, często wulgarnego języka skierowanego do konkretnych przedstawicieli władzy.

grupie („wybór kobiety” *versus* „poszanowanie życia”, „kobieta ciężarna” *versus* „matka”, „płód” *versus* „dziecko”, „trauma niechcianej ciąży” *versus* „trauma aborcji”). W miejsce tego dochodzi do tworzenia dyskursywnych ram dla pewnego wycinka środowiska, zajmującego się pomocą w aborcji, jednak przy użyciu metod i języka spoza dotychczasowego modelu komunikacyjnego, opartego na mniej zdecydowanych postulatach. Kolejne, trwające podziały wyznaczane są przez radykalizm postulatów i redefinicję przedmiotu sporu: m.in. tworzenie dyskursu włączającego osoby niebinarne, transpłciowe czy wspomnianą walkę ze środowiskiem medycznym [DD1; DD2] i kościołem [DD3], z kolei osią podziału staje się poparcie (lub jego brak) dla postulatów. Dyskursywna walka środowisk nieustannie toczy się o zmianę polityki publicznej, czego przejawem są składane projekty ustaw czy pomysły organizacji referendum, jednak w zradykalizowanych grupach poruszających się w dyskursie antysystemowym zmiana prawa przestaje być postrzegana jako główny cel, z uwagi na możliwość działania w jego szarych strefach. Bezprecedensowe wydarzenia mające miejsce początkowo głównie w dyskursie – protesty w 2016 i 2020 roku oraz popularność dyskursu „normalizującego” zjawisko aborcji – doprowadziły do instytucjonalizacji rozwiązań (pomocnictwo aborcyjne, powołanie organizacji), a tym samym niemożliwy z pomocą samych narzędzi dyskursywnych stał się powrót do debaty sprzed radykalizacji dyskursu.

DYSKURS MEDIALNY DOTYCZĄCY PEDOFILII KLERYKALNEJ

Dyskurs medialny dotyczący pedofilii klerykalnej, wytworzony przed 2018 rokiem⁹, jest przykładem przemilczania zjawiska na poziomie społecznym. Przed analizowaną przemianą dyskursu obecność tematu wykorzystywania małoletnich przez osoby duchowne opierała się na tabuizacji zjawiska, o którym w mediach pisało się głównie w kontekście informacyjnym oraz eksperckim. Charakterystyczna dla dyskursu medialnego tworzego przez Kościół była nierównowaga dyskursywna, której źródeł należałoby poszukiwać w obrazie instytucji. Pozycja Kościoła rzymskokatolickiego, postrzeganego przez pryzmat figury papieża-Polaka, zasług dla walki z komunizmem, ale też wyznaczania moralnego korpusu wartości, była w tym czasie trudna do podważenia, a krytyczne wypowiedzi wobec działań pojedynczych jednostek (hierarchów, osób duchownych) traktowane były jako

⁹ W 2018 roku odnotowano działania dotyczące pedofilii klerykalnej, które uznać można za znaczące w kontekście zainteresowania medialnego: w przestrzeni publicznej Baby Shoes Remember (sierpień 2018), w przestrzeni cyfrowej publikacja Kościelnej Mapy Pedofilii (październik 2018) oraz w medialnej – publikacja artykułu Bożeny Aksamit dotyczącego prałata Henryka Jankowskiego (grudzień 2018).

krytyka instytucji. Analiza działań Kościoła w procesie radzenia sobie z problemem wydaje się zasadna z perspektywy bezprecedensowych przemian dyskursu, które z początkowego braku dostrzegania zjawiska ewoluowały w kierunku aktywnego tworzenia polityk publicznych. Wobec nie-istnienia pedofilii w debacie publicznej problem należało do niej dopiero wprowadzić, co miało miejsce m.in. za sprawą kampanii społecznej „Zły dotyk” z 2002 roku, a także komentowanych w mediach przypadków wykorzystywania seksualnego dzieci przez znane osoby¹⁰. Świadomość istnienia problemu na poziomie instytucji Kościoła, ale nie poszczególnych parafii, potwierdzają wyniki badań sondażowych [CBOS 2013b].

Hipoteza, że elity symboliczne tworzące dyskurs medialny nie były przygotowane na pojawienie się problemu pedofilii klerykalnej, znajduje potwierdzenie w wynikach analiz dyskursu towarzyszącego pierwszej szeroko nagłośnionej aferze pedofilskiej z udziałem polskich duchownych w 2013 roku. Dominującą formą analizowanych doniesień było informowanie o czynach księży, jednak bez wskazywania na skalę zjawiska czy odpowiedzialność instytucji. Praktyki dyskursywne głównego interesariusza opierały się na próbach reinterpretowania zjawiska poprzez wskazywanie na inne źródła problemu: odpowiedzialność dzieci, które „wchodzą do łóżek” [Baliszewski 2013]¹¹, wysoki odsetek rozwodów, powodujący „poszukiwanie przez dzieci bliskości”, ale też odwoływanie się do odpowiedzialności jednostkowej duchownego, który dopuścił się czynów zabronionych [RZ 2013]. W zakresie działań politykotwórczych marginalizowanie odpowiedzialności instytucji na rzecz nadawania ważności czynnikom niezależnym od działań Kościoła (także gender, marksizm kulturowy i „ideologia LGBT”) pozwoliło na stałe odsuwanie konieczności wprowadzenia działań prewencyjnych i naprawczych. Swoista dla dawnych elit symbolicznych jest ich niezależność od innych grup, co sprawia, że działania mające wyciszyć niepokój, mogą być w pełni pozorne [Strupiechowska 2019a]. Polityka publiczna Kościoła, czyli głównie działania prewencyjne w postaci dobrowolnych instrukcji dla diecezji, edukacji kleryków czy tworzenia stanowisk diecezjalnych delegatów ds. ochrony dzieci i młodzieży nie podlegała w tym czasie weryfikacji i ocenie. Jeśli podjęte działania nie były efektywne (nie rozwiązywały problemu), umacniały jedynie pozycję elit symbolicznych, na co do pewnego czasu pozwalały modele mentalne, obejmujące niezachwianą pozycję instytucji w sprawach moralnych.

---

¹⁰ Sprawa dziecięcego psychologa Andrzeja Samsona (z 2002 roku) oraz dyrygenta Wojciecha Kroloppa (z 2003 roku).

¹¹ „[...] dziecko szuka miłości. Ono Ignie, ono szuka. I zagubi się samo, i jeszcze tego drugiego człowieka wciąga” (abp J. Michalik) [Baliszewski 2013].

Przykładem stosowanej przez elity symboliczne techniki zarządzania dyskursem przez zestawienie ze sobą prawdy i fałszu jest interpretacja statystyk. Kluczowym przekazem, który pojawia się w dyskursach zaangażowanych grup, są dane Ministerstwa Sprawiedliwości, dotyczące odsetka osób duchownych wśród osadzonych odbywających karę z art. 200 i 197 §3 pkt. 2 kk (przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności). Pojedyncza informacja reinterpretowana jest w celu tworzenia strategii wyjaśniania źródła zjawiska. W praktyce niski odsetek (0,3 proc) wynika z braku obowiązku podawania wykonywanego zawodu przez osadzonych. Oznacza to, że w licznej kategorii „bez zawodu” mieściły się z dużym prawdopodobieństwem także osoby duchowne [Dudała 2019]. W dyskursie liberalnym raportowany niski odsetek osadzonych pełnił funkcję uprawomocniającą tezę dotyczącą bezkarności duchownych oraz braku możliwości ich skutecznego ścigania, tym samym zwiększenia nacisku na efektywniejsze polityki publiczne w tym zakresie. Bardziej złożona retoryka pojawiła się w dyskursie prawniczym. Po pierwsze doszło do próby odwracania uwagi od głównego zjawiska – wskazywano, że czyny pedofilne duchownych to margines wobec innych zawodów. Interpretacja ta pozwala uzasadniać tworzenie polityk publicznych dotyczących surowszego karania pedofilii, podczas gdy w konstruowaniu rozwiązania odpowiadającego na rzeczywisty problem chodzić powinno o skuteczniejsze ściganie sprawców. Po drugie doszło do relatywizowania skali zjawiska przez wskazywanie innych czynników odpowiedzialnych za przestępstwa pedofilne – edukacji seksualnej, sytuacji rodzinnej dziecka, konfliktów w rodzinie, niekontrolowanego dostępu do internetu. Formulowanym na poziomie ogólnym uzasadnieniem dla działań obu grup jest troska o dobro publiczne, w szczególności bezpieczeństwo dzieci. Poziom szczegółowy uzasadnień dotyczy jednak dyskursywnej walki o zmianę w instytucji (m.in. wskazywanie nieskutecznych działań) bądź zachowanie *status quo* (polityki wewnętrzne Kościoła, kontynuacja działań naprawczych i prewencyjnych, które dotąd były akceptowane i wystarczające, nawet jeśli nie były skuteczne).

MOMENT PRZEŁOMOWY Dyskursu dotyczącego pedofilii klerykalnej

Wydarzeniem trwale zmieniającym dyskurs medialny dotyczący pedofilii klerykalnej jest premiera dokumentu *Tylko nie mów nikomu* w maju 2019 roku. Reportaż dotyczył wykorzystywania nieletnich przez osoby duchowne, które mimo wiedzy hierarchów o czynach nie poniosły konsekwencji prawnych. Legitymizował tym samym argument dotyczący nieprawidłowości w sprawie

wyjaśniania przypadków pedofilii. Analiza dyskursu wokół pedofilii wskazała, że praktyką pozwalającą nagłośnić zjawisko, tym samym zakorzenić je w dyskursie, jest wskazanie wśród sprawców znanych nazwisk. Poprzedzające premierę filmu wydarzenia dotyczyły doniesień o wykorzystywaniu nieletnich przez prałata Henryka Jankowskiego [Aksamit 2018]. W marcu obalony został pomnik duchownego, co stanowić miało symboliczny wyraz protestu przeciwko zaniechaniom hierarchów w sprawie zapobiegania i wyjaśniania przypadków pedofilii [Oko.press 2019].

Film braci Sekielskich doprowadził do przesunięcia w dyskursie elit symbolicznych ze schematów eksplanacyjnych opartych na obarczaniu winą czynników zewnętrznych, w kierunku tworzenia wrażenia, że coś w sprawie zostanie lub wręcz zostało już zrobione. Sytuacja komunikacyjna stworzyła specyficzny model kontekstu, w którym Polski Episkopat w dniu premiery dokumentu przepraszał za przestępstwa i zaniechania, wskazując na ból i wstyd [Wilgocki 2019] oraz dziękował twórcom za stworzenie filmu. W kontekście zapowiadanych w modelu działań, które sklasyfikować można jako „kościelne polityki publiczne”, charakterystyczne jest poruszanie się w retoryce współczucia dla ofiar, komunikowania potrzeby podjęcia działań i wyznaczania kierunkowskazów dla rozwiązujących problem, jednak nie zapowiedzi zmian niosących mierzalną prewencję. W przypadku wydarzeń opisywanych w pierwszej fazie badania, takie zapewnienia oraz świadomość, że instytucja przyznała się do winy, były wystarczające do wygaszenia zainteresowania zjawiskiem. Radykalizacja dyskursu, przejawiająca się jego rozwarstwieniem, sprawia z kolei, że weryfikacją działań oraz dyskursywną walką z pedofilią zaczynają zajmować się również środowiska związane światopoglądowo z Kościołem. Przejawem są wypowiedzi eksperckie, w których piętnowana jest postawa Episkopatu, zasłanianie się dokumentami, a także brak zdecydowanych działań w zakresie zadośćuczynienia, wypłacania odszkodowań czy współpracy z organami ścigania [Więź 2020]. Przełom spowodowany kluczowym wydarzeniem wywołał także rozwarstwienie ujęcia problemu wśród elit symbolicznych – przedstawicieli Kościoła, publicystów katolickich – komunikujących się dotąd w spójny sposób. Z jednej strony było to uznanie istnienia zjawiska (skrucha za zaniedbania instytucji i nadużycia duchownych oraz przyznanie, że Kościół się zagubił), z drugiej dalsze wskazywanie na czynniki zewnętrzne („tęczowa zaraza”) oraz niską wartość dokumentu¹².

¹² Elementem uniwersalnego dyskursu medialnego jest zdecydowana krytyka postawy abp Sławoja Leszka Głódzia, w związku z jego wypowiedzią dotyczącą filmu braci Sekielskich. Arcybiskup w reakcji na pytanie o to, czy oglądał film braci Sekielskich, stwierdził: „[w]czoraj miałem inne zajęcia. Nie oglądam byle czego” [por. Apik 2019].

W przeciwieństwie do dyskursu aborcyjnego dyskurs dotyczący pedofilii klerykalnej z czasem wrócił do swojego pierwotnego kształtu, w którym dominować zaczęła retoryka relatywizowania pedofilii klerykalnej, a zawieszeniu uległy zapowiadane działania naprawcze, m.in. w zakresie współpracy hierarchów z państwowymi organami ścigania. Wskazane modele kontekstu [van Dijk 2003] pozwoliły również na modyfikację dyskursywnego przedmiotu sporu – zaniechania hierarchów opierające się na odmowie współpracy z organami ścigania, brak zgody na udostępnianie państwowym instytucjom dokumentów dotyczących prowadzonych spraw przed sądami biskupimi oraz przenoszenie duchownych do innych parafii. Efektem radykalizacji jest tworzony w mediach liberalnych dualny wizerunek instytucji Kościoła. Opiera się on na podziale na „współpracujący Watykan”, który dąży do wyjaśnienia spraw i oczyszczenia Kościoła, oraz „unikający tematu Episkopat”, który dopuszcza się wskazanych zaniechań.

W przypadku pedofilii klerykalnej ewolucja dyskursu w kierunku jego anty-systemowego wymiaru nie dochodzi w pełni do skutku. Przemiany elit i pęknięcie monolitycznego środowiska dotyka w większym stopniu wymiar symboliczny dyskursu, stąd przedmiotem walki nie są faktyczne zmiany prawa, które dzieją się w większym stopniu obok komunikowanego zjawiska, jednak nie rozwiązują problemu. Konsekwencją tego procesu jest otwarcie debaty. Związani z nauczaniem Kościoła uczestnicy dyskursu – publicyści katoliccy, osoby duchowne – mówią o nieprawidłowościach w Kościele oraz negatywnych procesach w dużo bardziej otwarty sposób. Brak przemiany instytucjonalnej wiązać można z silną kontrolą społeczną i zasadami instytucjonalnymi, ale też z politycznym wymiarem relacji. O ile rozwiązania dotyczące aborcji – z jednej strony pomocnictwo (pro-choice), z drugiej pikietowanie i nacisk na jednostki medyczne (pro-life) – odnoszą się wyłącznie do polskiego kontekstu i działają w ramach istniejącego prawa (lub obszarów mniej bądź bardziej świadomie nieuregulowanych), w rozwiązanie problemu skutecznego ścigania duchownych, którzy dopuścili się czynów pedofilnych, zaangażowane są instytucje międzynarodowe. Polityki publiczne tworzone przez Stolicę Apostolską, nawet będące w konflikcie z krajowym prawem, są dla instytucji wiążące. Przedstawione w artykule przypadki radykalizacji dyskursu i dalszego podziału już zdychotomizowanego społeczeństwa komunikowane są jako działania politykotwórcze, jednak jakakolwiek zmiana w przedmiotowych kwestiach odbywa się w zupełnie innej formie niż wcześniejsze rozwiązania nastawione na zmianę prawa poprzez proces legislacyjny.

WNIOSKI – EFEKTY RADYKALIZACJI DISKURSU

W przypadku omawianych zjawisk kilka lat przed pojawieniem się momentu przełomowego toczyła się debata dotycząca konieczności wprowadzenia zmian w regulacjach prawnych. Paniki moralne, które wybuchły wokół prawodawstwa aborcyjnego oraz przypadków pedofilii klerykalnej, oraz związana z nimi wzmożona debata nie skutkowały jednak trwałymi zmianami polityk publicznych, które uregulowałyby problematyczne aspekty zjawisk. Zamiast tego były okazją do dyskursywnego sporu między pozostającymi w konflikcie elitami symbolicznymi oraz do realizacji ukrytych interesów grup zaangażowanych w debatę. Mówiąc o realizacji interesów, należałoby odwołać się do pojęcia racjonalności politycznej opierającej się na walce o władzę i poparciu społecznym dla postulatów oraz odróżnić ją od racjonalności politykopublicznej. Oba terminy wciąż odwołują się do przekonania uczestników życia politycznego o słuszności danego wyboru, jednak mają inny cel. Zdobycie władzy może nie być zatem tożsame z dążeniem do realizacji dobra wspólnego [Szarfenberg 2013], co praktyczną realizację znajduje w analizowanych dyskursach.

Mimo iż spory często przybierały w dyskursie skrajny wymiar, nie angażowały szerokich rzesz odbiorców, m.in. z uwagi na kwestię stabuizowania debaty oraz jej przesunięcia w kierunku dyskursu prawicowego – związanego z Kościołem oraz środowiskami pro-life, ale też przekonania o braku możliwości instytucjonalnego działania. Dyskurs populistyczny w przedmiotowych tematach doprowadził do wykrystalizowania się oddzielnych uniwersów informacyjnych, w których spornym wydarzeniom i publikowanym statystykom na bieżąco nadawane były znaczenia oraz sensy. Pojawienie się punktów przełomowych debaty publicznej dotyczącej aborcji i pedofilii klerykalnej otwiera na krótki moment pole debaty. Konsekwencją tego procesu nie jest jednak tworzenie polityk publicznych, ale redefinicja elit w wyniku zaniku przekładalności perspektyw w obrębie dotąd spójnej grupy. W miejsce dawnych dominujących dyskursywnie środowisk, które łączy podobna postawa wobec problemu społecznego, pojawiają się nowe grupy formułujące odmienne, często radykalne postulaty, jednak niebędące zainteresowane przejmowaniem władzy czy zmianą prawa.

Dawne elity symboliczne, charakteryzujące się racjonalnością polityczną, funkcjonują na styku władzy i własnego otoczenia instytucjonalnego (instytucje kościelne, NGO-sy etc.). Rola elit pozwala na pośrednie sprawowanie władzy lub co najmniej wpływa na kształt prawodawstwa. Radykalizacja dyskursu prowadzi do jego przemiany, a sam moment przełomowy do pęknięcia wspomnianego schematu – dyskurs populistyczny zastąpiony zostaje dyskursem antysystemowym,

w którym interesy nowych elit realizowane są poza otoczeniem instytucjonalnym. Nowe elity tworzą własne instytucje i sposoby działania, wykorzystując najczęściej luki i furtki prawne. Dyskursywna walka nadal się toczy, jest bardziej radykalna, jednak nie ma określonego celu związanego z przejmowaniem władzy czy tworzeniem nowego prawa.

BIBLIOGRAFIA

- ADT.** 2022. Kolejny pozew Aborcyjnego Dream Teamu – lekarze wola być tchórzami i hipokrytami, niż robić aborcję. <https://aborcyjnydreamteam.pl/kolejny-pozew-aborcyjnego-dream-teamu-lekarze-wola-byc-tchorzami-i-hipokrytami-niz-robic-aborcje> [dostęp: 4.08.2023].
- Aksamit Bożena.** 2018. Sekret Świętej Brygidy. Dlaczego Kościół przez lata pozwalał księdzu Jankowskiemu wykorzystywać dzieci?. Wyborcza.pl. Duży Format. <https://wyborcza.pl/duzyformat/7,127290,24228640,sekret-swietej-brygidy-dlaczego-kosciol-pozwalal-ksiedzu-jankowskiemu.html> [dostęp: 31.01.2023].
- d’Ancona Mark.** 2018. *Postprawda*. Warszawa: Wydawnictwo Krytyki Politycznej.
- AP.** 2016. „Nie udzielono pomocy umierającemu dziecku”. Liroy-Marzec zawiadamia prokuraturę. TVRepublika.pl. <https://tvrepublika.pl/nie-udzielono-pomocy-umierajacemu-dziecku-liroy-marzec-zawiadamia-prokurature,30687.html> [dostęp: 31.01.2023].
- Apik.** 2019. Abp Głódź o filmie Sekielskiego: „Nie oglądam byle czego”. A później homilia o wyborach. Gazeta.pl. <https://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,114883,24776908,abp-glodz-o-filmie-sekielskiego-nie-ogladam-byle-czego-a.html> [dostęp: 31.01.2023].
- Araszkiwicz Agata.** 2013. Aborcja w Wigilię. CzasKultury.pl. https://czaskultury.pl/wp-content/uploads/woocommerce_uploads/2021/03/163-167_Cover_story-fpvtsg.pdf [dostęp: 31.01.2023].
- Baliszewski Tomasz.** 2013. Abp Józef Michalik o pedofilii: Dziecko zagubi się samo i jeszcze tego drugiego człowieka wciąga. NaTemat.pl. <https://natemat.pl/77509,abp-jozef-michalik-o-pedofilii-dziecko-zagubi-sie-samo-i-jeszcze-tego-drugiego-czlowieka-wciaga> [dostęp: 31.01.2023].
- Ben-Yehuda Nachman, Erich Goode.** 2009. *Moral panic: The social construction of deviance*. New York: Wiley-Blackwell.
- Bourdieu Pierre.** 1986. The forms of capital. W: *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. J. Richardson (red.), 241–258. Westport, CT: Greenwood.
- Breeze Ruth.** 2011. “Critical discourse analysis and its critics”. *Pragmatics* 21(4): 493–525. <https://doi.org/10.1075/rag.21.4.01bre>.
- Bukowiecka-Janik Ewa.** 2018. „Aborcja jest OK” – mówią „Wysokie Obcasy”. To krok za daleko – w stronę feministycznego nazizmu. WP Kobieta. <https://kobieta.wp.pl/aborcja-jest-ok-mowia-wysokie-obcasy-to-krok-za-daleko-w-strone-feministycznego-nazizmu-6220330820917377a> [dostęp: 31.01.2023].
- CBOS.** 1997. Stosunek do aborcji po orzeczeniu trybunału konstytucyjnego. https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/1997/K_097_97.PDF [dostęp: 31.01.2023].
- CBOS.** 2013a. Doświadczenia aborcyjne Polek. https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2013/K_060_13.PDF [dostęp: 31.01.2023].
- CBOS.** 2013b. O problemach Kościoła w Polsce, https://cbos.pl/SPISKOM.POL/2013/K_145_13.PDF [dostęp: 4.08.2023].

- CBOS.** 2016a. Opinie o dopuszczalności aborcji. https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2016/K_051_16.PDF [dostęp: 31.01.2023].
- CBOS.** 2016b. Dopuszczalność aborcji w różnych sytuacjach. http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2016/K_071_16.PDF [dostęp: 31.01.2023].
- CBOS.** 2020. O dopuszczalności przerywania ciąży i protestach po wyroku Trybunału Konstytucyjnego. https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2020/K_153_20.PDF [dostęp: 10.10.2023].
- Cohen Stanley.** 2002. *Folk devils and moral panics: The creation of mods and rockers*. New York: Routledge Press.
- Critcher Chas.** 2008. "Moral panic analysis: Past, present and future". *Sociology Compass* 2(4): 1127–1144.
- DD1.** Od kiedy pracujecie w policji? Instagram Dziewuchy Dziewuchom. https://www.instagram.com/p/Cu3_KS8OGFw [dostęp: 2.08.2023].
- DD2.** Chcemy lekarzy! Nie misjonarzy! Instagram Dziewuchy Dziewuchom. <https://www.instagram.com/p/CtizlhyoUNb> [dostęp: 2.08.2023].
- DD3.** Ginekologu, jesteś lekarzem czy klechę? Instagram Dziewuchy Dziewuchom. https://www.instagram.com/p/CtWeK_noKi1 [dostęp: 2.08.2023].
- van Dijk Teun Adrianus.** 2001. Badania nad dyskursem. W: *Dyskurs jako struktura i proces*. T.A. van Dijk (red.), 9–44. Warszawa: PWN.
- van Dijk Teun Adrianus.** 2003. „Dyskurs polityczny i ideologia”. *Etnolingwistyka: Problemy języka i kultury* 15: 7–28.
- Domagalska Karolina.** 2018. Aborcja farmakologiczna jest w Polsce tematem tabu. „My jesteśmy dla kobiet, które podejmują decyzję. To ich decyzja”. <https://www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/7,163229,23013188,aborcyjny-dream-team-aborcja-farmakologiczna-to-rewolucja.html> [dostęp: 31.01.2023].
- Dudała Jarosław.** 2019. Księża skazani za pedofilię w więzieniach – o. Żak kwestionuje statystyki podane przez wiceministra Jakiego. <https://www.gosc.pl/doc/5567177.Ksiezaskazani-za-pedofilie-w-wiezieniach-o-Zak-kwestionuje> [dostęp: 31.01.2023].
- Farrell Henry.** 2012. "The consequences of the internet for politics". *Annual Review of Political Science* 15: 35–52. <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-030810-110815>.
- Foucault Michel.** 2002. *Porządek dyskursu*. Gdańsk: słowo/obraz terytoria.
- Gorczyca Anna.** 2016. Legalna aborcja? Nie na Podkarpaciu. <https://rzeszow.wyborcza.pl/rzeszow/7,34962,20050830,legalna-aborcja-nie-na-podkarpaciu.html> [dostęp: 31.01.2023].
- Hajer Maarten.** 1996. Discourse coalitions and the institutionalization of practice: The case of acid rain in Great Britain. W: *The Argumentative Turn in Policy Analysis and Planning*. F. Fischer, J. Forester (red.), 43–76. Oxford: Oxford University Press.
- Howarth David.** 2005. *Dyskurs*. Warszawa: Oficyna Naukowa.
- KEP.** 2016. Komunikat Prezydium KEP w sprawie pełnej ochrony życia człowieka. <http://episkopat.pl/komunikat-prezydium-kep-w-sprawie-pelnej-ochrony-zycia-czlowieka> [dostęp: 10.05.2023].
- Korolczuk Elżbieta.** 2019. Odzyskiwanie języka, czyli jak zmieniła się debata o aborcji w kontekście Czarnych Protestów i Strajków Kobiet. W: *Bunt kobiet. Czarne Protesty i Strajki Kobiet*. E. Korolczuk, B. Kowalska, J. Ramme, C. Snochowska-Gonzalez (red.), 121–153. Gdańsk: Europejskie Centrum Społeczne.

- Korucu Jolanta.** 2018. „Wysokie Obcasy” mocno krytykowane za hasło „Aborcja jest OK”. Press.pl. https://www.press.pl/tresc/52186,_wysokie-obcasy_-mocno-krytykowane-za-haslo-_aborcja-jest-ok_ [dostęp: 31.01.2023].
- Lemert Edwin.** 1967. *Human deviance, social problems and social control*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Majewska Ewa.** 2016. Słaby opór i siła bezsilnych. #Czarny Protest w Polsce 2016. Praktyka Teoretyczna. <https://www.praktykateoretyczna.pl/artykuly/ewa-majewska-saby-opor-i-siabezsilnych-czarnyprotest-kobiet-w-polsce-2016> [dostęp: 10.05.2023].
- Oko.press.** 2019. Nocą obalili pomnik ks. Jankowskiego. „Oskarżamy pralata o podły i haniebny gwałt na godności”. OKO.press.pl. <https://oko.press/noca-obalili-pomnik-ks-jankowskiego-oskarzamy-pralata-o-podly-i-haniebny-gwalt-na-godnosci> [dostęp: 31.01.2023].
- Pariser Eli.** 2012. *The filter bubble: What the internet is hiding from you*. New York: Penguin Books.
- Pochrząst-Motyczyńska Agnieszka, Piotr Machajski.** 2016. „Dramatyczna” aborcja w szpitalu przy Madalińskiego? Sprawa w prokuraturze. Wyborcza.pl. <http://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/1,34862,19772680,co-sie-wydarzylo-podczas-aborcji-w-szpitalu-przy-madalin-skiego.html> [dostęp: 31.01.2023].
- RZ.** 2013. Abp Józef Kowalczyk: ksiądz, który kogoś skrzywdził, powinien naprawić tę sprawę. Onet.pl. <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/abp-jozef-kowalczyk-ksiadz-ktory-kogos-skrzywdzil-powinien-naprawic-te-sprawe/065qm> [dostęp: 8.08.2023].
- Speed Ewen, Russell Mannion.** 2017. “The rise of post-truth populism in pluralist liberal democracies: Challenges for health policy”. *International Journal of Health Policy and Management* 6(5): 249–251. <https://doi.org/10.15171/ijhpm.2017.19>.
- Sprawozdania** z wykonania ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o *planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży* (Dz.U. Nr 17, poz. 78, z późn. zm.). Ministerstwo Zdrowia. <http://www.archiwum.mz.gov.pl/zdrowie-i-profilaktyka/zdrowie-matki-i-dziecka/sprawozdania> [dostęp: 31.01.2023].
- Strupiechowska Monika.** 2018a. „Udział post-prawdy w wywoływaniu i podtrzymywaniu panik moralnych”. *Zoon Politicon* 9: 164–185. <https://doi.org/10.4467/2543408XZOP.18.016.10511>.
- Strupiechowska Monika.** 2018b. Panika moralna wokół ustawy o aborcji w Polsce. Grupy interesu zaangażowane w tworzenie polityki publicznej. W: *Aktorzy i interesy w politykach publicznych w Unii Europejskiej*. U. Kurczewska (red.), 213–228. Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH.
- Strupiechowska Monika.** 2019a. „Wpływ paniki moralnej na kształtowanie polityk publicznych”. *Spoleczeństwo i Polityka* 2(59): 47–60.
- Strupiechowska Monika.** 2019b. „Kobiecość i męskość w polskim dyskursie aborcyjnym”. *Media i Społeczeństwo* 10: 167–180.
- Strupiechowska Monika.** 2020. „Zmiany polityki publicznej jako efekt paniki moralnej wokół przypadków pedofilii wśród duchownych w Polsce”. *Studia z Polityki Publicznej* 3(27): 65–82. <https://doi.org/10.33119/KSzPP/2020.3.4>.
- Szacki Jerzy.** 2005. *Historia myśli socjologicznej*. Warszawa: PWN.
- Szarfenberg Ryszard.** 2013. Analiza polityki publicznej – perspektywa racjonalnej dyskusji. W: *Analiza polityki publicznej. Podejścia teoretyczno-metodologiczne*. A. Wojciuk (red.), 58–71. Warszawa: IBE.
- Taylor Lisa, Andrew Willis.** 2006. *Medioznawstwo*. Kraków: Wydawnictwo UJ.

- Teister Wojciech.** 2016. Co naprawdę stało się w szpitalu Świętej Rodziny?. Gość.pl. <http://gosc.pl/doc/3021242.Co-naprawde-stalo-sie-w-Szpitalu-Swietej-Rodziny> [dostęp: 31.01.2023].
- Telewizja Republika.** 2016. Terlikowski: Dziecko konało godzinę. Za tę zbrodnię ktoś musi odpowiedzieć!. TVRepublika.pl. <https://tvrepublika.pl/terlikowski-dziecko-konalo-godzine-za-te-zbrodnię-ktoś-musi-odpowiedziec,30538.html> [dostęp: 31.01.2023].
- UST.** 2016a. Projekt ustawy o zmianie ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży oraz ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny. <https://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/CDB8B-631C2EFE830C1258014002A4E47/%24File/784.pdf> [dostęp: 31.01.2023].
- UST.** 2016b. Obywatelski projekt ustawy – o prawach kobiet i świadomym rodzicielstwie. <https://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/3C2A10A649B1C39EC12580290048DCD3/%24File/830.pdf> [dostęp: 31.01.2023].
- Więź.** 2020. Terlikowski o pedofilii w polskim Kościele: Oskarżeń i związanych z nimi procesów będzie o wiele więcej. Więź.pl. <https://wiesz.pl/2020/07/17/terlikowski-o-pedofilii-w-polskim-kosciele-oskarzen-i-zwiazanych-z-nimi-procesow-bedzie-o-wiele-wiecej> [dostęp: 08.08.2023].
- Wodak Ruth.** 2008. Dyskurs populistyczny: retoryka wykluczenia a gatunki języka pisanego. W: *Krytyczna analiza dyskursu. Interdyscyplinarne podejście do komunikacji społecznej*. A. Duszak, N. Fairclough (red.), 185–215. Kraków: Universitas.
- Wilgocki Michał.** 2019. Arcybiskupi wydają oświadczenia po filmie Sekielskich o pedofilii w Kościele. Wyborcza.pl. <https://wyborcza.pl/7,75398,24775446,prymas-polak-po-filmie-sekielskich-jestem-gleboko-poruszony.html> [dostęp: 31.01.2023].
- Zielińska Iwona.** 2015. *Panika moralna. Homoseksualność w dyskursach medialnych*. Warszawa: Nomos.
- Zuchowicz Katarzyna.** 2016. Krzyk abortowanego dziecka – czyli jak prawica pisze horror o tym, co się stało w szpitalu Świętej Rodziny. naTemat.pl. <https://natemat.pl/173989,prawica-miazdzy-szpital-swietej-rodziny-ze-zabil-dziecko-ktore-przezylo-pr-zedwczesny-porod> [dostęp: 31.01.2023].

Monika Strupiechowska

THE RADICALISATION OF DISCOURSE AND THE INCREASING POLARISATION OF A DICHOTOMISED SOCIETY

Abstract

The discourse on changes in the law regulating the availability of abortion and the effective punishment of clergy pedophilia has undergone significant changes in recent years, becoming the subject of excessive media and group interest, which is referred to in the literature as moral panic. Actions aimed at changing the law through public policies in their classical sense, despite discursively significant developments, have not resulted in the resolution of the phenomena discussed in this article. The study carried out using critical discourse analysis of key media messages and analysis of the data found allows the conclusion to be drawn that further divisions are currently taking place within highly polarised groups and that the language and demands used and formulated by the participants in the discourse are being radicalised. The aim of this radicalisation is to achieve

goals, but defined differently. This process leads to changes in the functioning of symbolic elites. “Old” elites, once setting the moral values and goals of the environment’s actions, guided by political logic and gaining access to power, are put in the conflict with “new” elites, whose goals are set by politico-public logic and who reject the systemic struggle to implement their demands.

Keywords: discourse research, public policy, moral panics, abortion, pedophilia, anti-systemic discourse, populist discourse